

esetében egy valódi életprogrammal társul; mint arról a *Versenyhátrány* előszavában vall, a polisz ügyeinek intézésébe éppen a fentebb ismertetett trendek megváltoztatása végett kapcsolódott be, vállalva ezzel azt, hogy bizonyos időre háttérbe kell szorítania alkotói munkáját. A 2007-es kötetben önmagát a magyar irodalmi élet „közösségi szerepet vállaló, a társadalmi problémákra érzékeny” vonulatához sorolja. Az irodalom felől a politikába érkező költő aktivitását és tenni akarását egyelőre egyértelmű siker koronázza, hiszen az általa célként megjelölt „új, polgári kultúrpolitika” megvalósítása felé jó úton halad: a 2010-es választásokon egyéni körzetben országgyűlési képviselőnek választották, majd az újonnan megalakult Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának elnöke lett.

ZSOLNAI GYÖRGY

(Versenyhátrány, Kortárs Kiadó, Budapest, 2007, 232 oldal, 2500 Ft;

A római szekér, Ráció Kiadó, Budapest, 2010, 280 oldal, 2600 Ft)

HANS KÜNG:

Minden dolgok kezdete
Természettudomány és vallás

A tübingeni egyetem híres-hírhedt svájci származású teológiai profesz-

szora, Hans Küng a tavaly magyar nyelven is megjelent könyvében a felvilágosodás óta sikert sikerre halmozó természettudományok és a mindeközben lépésről lépésre hátráló teológia legfontosabb képviselőinek és kérdéseinek precíz bemutatásával, a két tudományterület határainak kijelölésével, módszertanuk világos megkülönböztetésével, eredményeik összehasonlító elemzésével az univerzum keletkezéséről, értelméről és céljáról vallott, nemegyszer egymást kizáró nézeteik összehangolására és összehétközítésére tesz kísérletet.

A kötetet lapozgatva az alapvetően a bölcsészeti- és társadalomtudományok iránt érdeklődő olvasó is könnyedén megismerkedhet az eddig többnyire bizalmatlanul kezelt, csupán a képletek és egyenletek bizarr tudományának tekintett matematika, fizika, kémia és biológia lenyűgözően izgalmas kultúrtörténetével. Nikolauz Kopernikus, Johannes Kepler, Galileo Galilei, Isaac Newton, Albert Einstein, Max Planck, Niels Bohr, Erwin Schrödinger az univerzumból alkotott alapvető, sorsdöntő és sorsfordító elméleteinek tanulmányozása nélkül még hobbiszinten sincs értelme a filozófiával vagy a teológiával szöszmötölnünk, de nem érdemes komolyabban pszichológiával, szociológiával vagy akár az irodalommal vagy a művészetekkel sem foglalatostkodnunk.

A 21. századra ráadásul egyértelműen bebizonyosodott, hogy a már-már istenített kortárs természettudósok, így például Stephen Hawking, Carl Sagan vagy Richard Dawkins sem tévedhetetlenek, akár mennyire is szerettek volna korábban kidolgozni egy, a világegyetem tervezett és teremtett voltát, és így Isten létét nemcsak megkérdőjelező, hanem egyenesen tagadó, minden korábbi természettudományos tételt egyesítő Vég-ső Elméletet. Werner Heisenberg és Kurt Gödel után több mint fél évszázaddal nyilvánvaló, hogy Isten létezését csupán természettudományos alapokon sem cáfolni, sem megerősíteni nem lehet, vagyis az univerzum minden tekintetben *determinisztikus* ugyan, teljes bizonyossággal mégsem *determinálható*. Egyes tételek bizonyíthatatlansága miatt a világegyetemben mindig marad bizonytalanság, vagyis szebben: titok. A titok pedig a hit, míg a hit a vallás hűséges szolgálóánya.

Hans Küng könyvének számkra talán legizgalmasabb kérdése az, vajon miért vannak az univerzumban általában, de elsősorban itt a Földön hihetetlen és különös

módon kedvező feltételek az élet számára. A valószínűsíthetően majd' tizennégy milliárd évvel ezelőtt bekövetkezett ősrobbanás, a Big Bang első másodpercének legelső pillanatában az általunk ismert összes fizikai törvény minimum milliomodnyi pontosságú finomhangolására volt szükség a tér, az idő, az anyag és az energia, röviden a ma ismert vagy ismerni vélt, gyorsuló ütemben táguló világegyetem létrejöttéhez. Szükség volt tehát az energia és az anyag összehangolására, ugyanis ha a kelleténél egy

kicsit kevesebb lett volna az anyag, akkor az univerzum túl gyorsan tágult volna, és akkor nem következhetett volna be az anyag sűrűsödése, nem keletkeztek volna csillagok, és nem jött volna létre az élet. Megfordítva: ha a kelleténél egy kicsit több lett volna az anyag, akkor az univerzum nagyon rövid idő alatt összehúzódott volna. Szintén szükség volt a nukleáris erők összehangolására is. Ha ezek az erők gyengébbek lettek volna, nem képződtek volna a földi élethez szükséges nehéz elemek (szén, oxigén, nitrogén), és a világegyetem csak hidrogénből állna, ha pedig

csak egy kicsit is erősebbek, akkor csak nehéz elemek lennének, és nem létezne az ugyanúgy nélkülözhetetlen hidrogén. Ugyanígy feltétlenül szükség volt például a gravitációs erő és a Napban fellépő magreakciók energiájának egyidejű és tökéletes összehangolására is.

Mindez minimum elgondolkodtató. Ezek után a legkevesebb, amit tehetünk, hogy mielőbb kiegészítjük könyvtárunkat a Kulturtrade Kiadó Világ-Egyetem sorozatának és az Akkord Kiadó Talentum Tudományos Könyvtárának kötetivel. A többi ajándék. Vagy kegyelem. Ahogy tetszik.

SZELKE LÁSZLÓ

*(Fordította Hankovszky Tamás,
Kairosz Kiadó, Budapest, 2009,
304 oldal, 3300 Ft)*

A fekete leves

A kávéfőzés története

A múzeumi kiállítás éppúgy autonóm alkotás, mint az irodalmi mű vagy a film: esztétikailag értékelhető konstrukció, amely az alkotójáról és a korról is árulkodik. Emellett tudományosan is értékelhető teljesítmény, amely az emberi kultúra egy szeletét mutatja be szubjektíven, de adatolva, tárgyanyaggal és a háttérből felfejthető információs forrásokkal hitelesítve, jó

esetben atmoszférateremtő installációval támogatva. A múzeumi kiállítás mégis mulandóbb, mint az irodalmi mű vagy a film; bár a forgatókönyvből, a múzeumi adattárban fennmaradó dokumentumokból töredékesen rekonstruálható, általában erre kevesebben fordítanak energiát. A kiállítást rendező muzeológus felé sem fordul akkora figyelem, mint más műalkotások alkotói felé, pedig a szerző–műolvasó hármasa a rendező–kiállítás–látogató hármásában is tetten érhető.

A kiállítás igényességét erősíti, ha az anyaghoz kiállítási katalógus készül, amely nemcsak a forgatókönyv egy laikusok által is fellapozható, könnyebb válfaja, hanem önállóan is élvezhető produktum. A jó kiállítási katalógust elsősorban a művészi igényű műtárgyfotók „adják el”, de az ezekhez készülő, a kiállítás logikáját tükröző kísérszöveg legalább ennyire fontos.

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban (MKVM) rendezett *A fekete leves – a kávéfőzés története* című időszakos kiállítás az MKVM, a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum (MMKM) és a Fazekas&Kimmel magángyűjtemény összefogásaként jött létre; a bemutatott, egyedülálló tárgyanyaghoz többek között az Iparművészeti Múzeum és a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum is hozzájárult.